

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Jaroslava Pillárová

Mimočítankové čítanie a jeho aplikácia v edukačnom procese na 1. stupni ZŠ

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Jaroslava Pillárová

Kontakt na autora: Základná škola Okružná 17, Michalovce
jarkap@centrum.sk

Názov OPS/OSO: Mimočítankové čítanie a jeho aplikácia v edukačnom procese na 1. stupni ZŠ

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2015
XIII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Anastázia Nováková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Literárna výchova, čitateľská gramotnosť, mimočítankové čítanie, čitateľská dielňa

Anotácia

Práca predstavuje mimočítankové čítanie ako prostriedok na zdokonaľovanie čítania, na vytváranie vzťahu ku knihám, časopisom, ktorý obohacuje žiaka o estetický pocit z prečítaného a nachádza cestu k individuálnemu čítaniu kníh. Je dôležitou súčasťou predmetu slovenský jazyk a literatúra. Cieľom práce je prezentovať skúsenosti s organizovaním čitateľských dielní, predstaviť efektívne formy a aktivity, ktoré stimulujú čitateľskú gramotnosť žiakov na 1. stupni základnej školy. Teoretická časť práce rozoberá základné pojmy súvisiace s témou práce, praktická časť sa zaoberá aplikáciou mimočítankového čítania v primárnej edukácii, organizáciou a praktickou realizáciou čitateľských dielní na 1. stupni základnej školy.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Názov akreditovaného vzdelávacieho programu KV	Číslo akreditovaného vzdelávacieho programu KV
Ako vytvoriť texty a úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov 1. stupňa základnej školy	55/2010 – KV
Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní	108/2010 – KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 LITERÁRNA VÝCHOVA A JEJ ÚLOHA V PRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ	7
1.1 Postavenie literatúry pre deti v edukačnom procese	7
1.2 Čitateľská gramotnosť, jej cieľ a funkcia	8
2 MIMOČÍTANKOVÉ ČÍTANIE.....	9
2.1 Funkcie a klasifikácia mimočítankového čítania.....	9
2.2 Výber textov na spoločné čítanie	10
3 APLIKÁCIA MIMOČÍTANKOVÉHO ČÍTANIA NA 1. STUPNI ZŠ.....	11
3.1 Pravidlá pri výbere a zostavovaní plánu mimočítankového čítania	11
3.2 Časové rozvrhnutie mimočítankového čítania.....	17
3.3 Formy a metódy práce s knihou.....	20
3.4 Praktické námety čitateľských dielní.....	23
ZÁVER	31
ZOZNAM PRÍLOH	33

ÚVOD

Zručnosť čítania a písania, mať pisateľskú a čitateľskú gramotnosť tvoria základ vzdelania človeka. Čítanie by malo byť pre dieťa zážitok, niečo čo žiaka vedie k poznaniu, k ďalšej tvorivej činnosti. Prostredníctvom textov, viet, slov si žiak obohacuje slovnú zásobu, učí sa odhaľovať niečo neznáme, premýšľa a následne tvorí.

Čitateľstvo detí je v súčasnej dobe veľmi diskutovanou témou. V dobe plnej technických zariadení, elektronických médií sa veľa hovorí a píše, že je nutné deti „vrátiť späť knihám“. Z toho dôvodu je prioritou učiteľov primárneho vzdelávania prinavrátiť čítaniu jeho miesto v edukačnom procese. Práve literatúra zastúpená v primárnom vzdelávaní vo forme hodín čítania, vedie žiakov postupne od základnej gramotnosti ku čitateľskej kompetencii. Súčasné čítanky sú žánrovo pestro zastúpené, počnúc ľudovým a detským folklórom (hádanky, riekanky, rečňovanky, piesní ...), cez úryvky poetických či prozaických diel. Myslím si, že len práca s učebnicou pár hodín v týždni nestačí na vytvorenie emocionálneho vzťahu „dieťa a kniha“.

Výskumy dokazujú, že slovenské deti pasívne prijímajú informácie, preto je dôležité práve mimočítankovou literatúrou prilákať detských nečitateľov ku knihám. Čítanie zasahuje city, intelekt, ovplyvňuje utváranie osobnosti, formuje a podporuje rozvoj kultúrnych záujmov a vytvára postupne u žiakov, že kniha sa stáva relaxom.

Mimočítankové čítanie je dôležitým prostriedkom výchovy literatúrou. Vytvára priestor práve na zdokonaľovanie čítania, na vytváranie vzťahu ku knihám, časopisom ako aj obohacuje žiaka o estetický pocit z prečítaného. **Hlavným cieľom** mojej práce je predstaviť mimočítankové čítanie ako súčasť predmetu slovenský jazyk a literatúra, ktoré podporuje práve rozvíjanie čitateľskej i pisateľskej gramotnosti a prezentovať svoje skúsenosti s organizovaním čitateľských dielní na 1. stupni základnej školy.

Okrem hlavného cieľa osvedčená pedagogická skúsenosť vychádza aj z **čiasťkových cieľov**:

- rozvíjať komunikačné a interakčné zručnosti,
- využívať tradičné i netradičné metódy, formy práce a aktivity podporujúce u žiakov záujem o čítanie kníh a časopisov,
- rozvíjať čítanie s porozumením a kritické myslenie,
- podporiť aktivitu a záujem žiakov, rozvíjať samostatnosť pri práci a koordinovať prácu žiakov,
- vedieť uplatniť už získané vedomosti pri samotnej práci v edukačnom procese.

Je určená predovšetkým **učiteľom primárneho vzdelávania** ako doplnujúci metodický materiál k realizácii a organizácii čitateľských dielní. Predstavuje rôzne formy a aktivity mimočítankového čítania aplikované na hodinách slovenského jazyka a literatúry a výtvarnej výchovy, ktoré efektívnejšie stimulujú čitateľskú gramotnosť žiakov na 1. stupni základnej školy.

Dúfam, že ponúknutý didaktický materiál o mimočítankovom čítaní bude pozitívnou inšpiráciou pre iných učiteľov.

1 LITERÁRNA VÝCHOVA A JEJ ÚLOHA V PRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

Vyučovací predmet slovenský jazyk a literárna výchova má v edukačnom procese nezastupiteľné miesto. Vytvára predpoklady na zvládnutie ostatných vyučovacích predmetov. Cieľom literárnej výchovy v primárnom vzdelávaní je okrem osvojenia teoretických pojmov a literárnohistorických poznatkov, aj formovanie kultivovaného čitateľa, pre ktorého je čítanie nevyhnutnou potrebou. Literárna výchova v rámci cieľov a obsahu sa podieľa na rozvoji čitateľskej aktivity, ktorá by mala prerásť až do mimoškolského čítania.

Liptáková (2011, s. 488) na základe kognitívnych a literárnych kompetencií vymedzuje dve základné oblasti pôsobenia literárnej výchovy.

Kognitívna oblasť:

- osvojenie si základných predpokladov čítania: techniky čítania a porozumenia prečítaného textu,
- rozvíjanie porozumenia textu na všetkých úrovniach porozumenia,
- poznávanie literárnych pojmov z roviny teoretických pojmov, literárnych žánrov, štylizácie textu, štruktúry diela a metriky,
- poznávanie a rozlišovanie druhov textov,
- osvojovanie si čítania pre literárny zážitok, čítanie pre získavanie a využívanie informácií pri rôznych druhoch informačných a náučných textov.

Receptívno-zážitková oblasť:

- rozvíjanie záujmu o čítanie na hodinách literárnej výchovy a v mimoškolskom voľnom čase,
- rozvíjanie a posilňovanie schopnosti uvedomelého výberu pri voľbe diel a textov na čítanie,
- rozvíjanie rozmanitosti v čítaní a prehĺbovanie čitateľských záujmov cez rozvoj čitateľských záujmov cez rozvoj jednotlivých stránok osobnosti prostredníctvom čítania,
- cez identifikačné procesy s literárnou postavou spoznávať človeka zobrazeného v literatúre,
- rozvíjanie vlastnej komunikácie s literárnym textom.

1.1 Postavenie literatúry pre deti v edukačnom procese

V primárnej edukácii má literatúra vyvolávať prežívanie zobrazeného, je prostriedkom intenzívnych zážitkov. V súvislosti s postavením, aké by mala literatúra v škole zastávať O. Chaloupka (1995) formuluje nasledujúce zásady:

- literatúra má mať v škole nielen miesto, ale hlavne zmysel,
- knihy si majú vo svete žiaka zachovať vlastný „priestor“, ale hlavne vstúpiť do jeho životného priestoru,
- priestor pre literatúru neznamená priestor pre poznatky o literatúre, ale priestor pre vzťah k nej,
- žiaci majú poznávať, že knihy sú rôzne a že každá ponúka niečo iné, od každej možno čosi iné požadovať a očakávať,
- priestor pre literatúru má byť čo najviac priestorom pre radosť, potešenie z čítania.

1.2 Čitateľská gramotnosť, jej cieľ a funkcia

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti možno považovať za najdôležitejšiu súčasť moderného vzdelávania. Čitateľská gramotnosť je považovaná za základnú kompetenciu, pomocou ktorej môžeme dosahovať ďalšie kompetencie. Je súčasťou funkčnej gramotnosti človeka.

Jej cieľom je vychovať takého čitateľa, ktorý disponuje čitateľskými kompetenciami, umožňujúcimi mu pracovať s rozličnými druhmi textov, následne tieto texty aj intelektuálne spracovať a vedieť ich neskôr v prípade potreby uplatniť v každodennom živote. Z vnímania pojmu čitateľskej gramotnosti nám vyplýva, že nie je dôležitá rýchlosť či plynulosť čítania, ale základom je porozumenie a používanie písaných textov. Dôležité je pojem čitateľskej gramotnosti spájať nielen s textami, ktoré žiak číta v škole, ale aj s textami v bežnom živote mimo vyučovacieho procesu.

V čitateľskej gramotnosti sa prelína niekoľko rovín:

1. **Vzťah k čítaniu** - jedinec môže rozvíjať čitateľskú gramotnosť len vtedy, ak mu čítanie prináša radosť a cíti vnútornú potrebu čítať.
2. **Doslovné porozumenie** - schopnosť jedinca dekódovať text, porozumieť textu s prispením doterajších vedomostí a skúseností.
3. **Vyvodzovanie a hodnotenie** - jedinec musí vedieť vyvodzovať z prečítaného závery a hodnotiť text z rôznych hľadísk.
4. **Metakognitivita** - zručnosť jedinca reflektovať zámer vlastného čítania, schopnosť vyhodnocovať vlastné porozumenie textu a v závislosti na tomto vyhodnotení voliť lepšie stratégie pre porozumenie.
5. **Prežívanie** - schopnosť jedinca zažívať svoje zážitky z čítania s ostatnými čitateľmi, nachádzať zhodné i odlišné znaky svojej interpretácie s interpretáciami iných čitateľov.
6. **Aplikácie** - jedinec využíva čítanie k ďalšiemu seba rozvoju, k svojmu konaniu.

Podľa O. Chaloupka (1995) platí niekoľko zásad pre proces výchovy čitateľa mladšieho školského veku:

- **hravý a kreatívny prístup k literatúre** – najdôležitejšie východisko k celoživotnému záujmu o knihy, na ktoré sa viažu vedomosti o literatúre a osvojujú sa interpretačné postupy,
- **knihy** - poskytovanie prvých čitateľských zážitkov, najlepší stimul pre budúci záujem o čítanie,
- prvé čitateľské zážitky dieťaťa majú byť vždy **spojené so záujmom dospelých** o ne a o to, ako prečítané vnímali,
- formovanie čitateľa si vyžaduje **spoluúčasť dospelého pri výbere knihy** a pri odkrývaní nových čitateľských možností.

Čitateľské kompetencie zahŕňajú:

- techniku čítania,
- schopnosť a proces pochopenia textu,
- schopnosť identifikovať informácie v texte, hodnotiť prečítané, zapamätať si myšlienky textu, reprodukovat' text, dedukovať na základe textu, utvoriť si úsudok,
- schopnosť logicky spájať súvislosti, vyvodit' hlavné myšlienky, poučenia, závery,
- schopnosť konštruovať myšlienky nad rámec textu a spájať ich.

2 MIMOČÍTANKOVÉ ČÍTANIE

Pod pojmom mimočítankové čítanie chápeme literárne diela, ktoré žiaci recipujú v podobe kníh a literárnych časopisov. Tvorí neoddeliteľnú súčasť vyučovania čítania v primárnom vzdelávaní. Mimočítankové čítanie vytvára priestor práve na zdokonaľovanie čítania, vedie žiakov k samostatnému čítaniu kníh, časopisov a obohacuje žiaka o estetický pocit z prečítaného. Je prostriedkom prechodu k individuálnemu čítaniu.

2.1 Funkcie a klasifikácia mimočítankového čítania

Podľa Kopála - Tarcalovej (1985) mimočítankové čítanie plní dve funkcie:

- **čitateľsky podpornú funkciu** – žiak si zdokonaľuje techniku čítania a prehĺbuje vzťah ku knihám,
- **literárno-výchovnú funkciu** – žiak si obohacuje estetickú skúsenosť a formuje estetický vkus vo vzťahu k literatúre.

Mimočítankové čítanie klasifikujeme na základe dvoch kritérií:

1. Na základe formy, v akej sa text nachádza rozoznávame:
 - časopiseckú formu mimočítankového čítania (Slniečko, Fifík, Vrabček, Včielka, Bobík, Zornička a iné),
 - knižnú formu mimočítankového čítania (knihy pre deti a encyklopédie).
2. Na základe podielu usmerňujúceho pôsobenia školy:
 - spoločné mimočítankové čítanie žiakov – súbor kníh, ktoré majú počas školského roka prečítať všetci žiaci v triede,
 - individuálne mimočítankové čítanie žiakov - knihy čítané žiakmi na základe odporúčania dospelých, rovesníkov alebo svojho vlastného výberu.

Spoločné čítanie predstavuje zvláštny spôsob prežívania literárneho textu. Je vhodné ho rozvíjať už vo fáze prvočitateľov, teda v 1. ročníku primárnej školy. V rámci spoločného mimočítankového čítania by mali žiaci v každom ročníku prečítať 3 – 6 kníh, pričom treba rešpektovať vek, čitateľskú úroveň žiakov a záujmy konkrétnych žiakov. Kým je čitateľská technika žiakov nerozvinutá, je vhodné prečítať knihy alebo aspoň ich časti na vyučovacích hodinách literárnej výchovy spoločne. Hodina realizovaná takýmto spôsobom môže okrem triedy prebiehať aj na iných miestach (knižnica, príroda), a tým sa ešte viac umocní čitateľský zážitok.

Individuálne čítanie je v kompetencii žiakov. Samotný výber literárnych textov žiakmi by mal byť usmernенý buď rodičmi, učiteľom alebo knihovníkom. Je dôležité, aby dospelí prejavovali záujem o to, čo deti čítajú, ako to prežívajú, ako tomu chápu. Aby čítanie splnilo funkciu je dobré kombinovať spoločné čítanie knihy v škole, tiché čítanie v škole a samostatné čítanie knihy, časopisu doma.

2. 2 Výber textov na spoločné čítanie

Výber textov na spoločné mimočítankové čítanie je v súčasnosti len záležitosťou učiteľa. V minulosti mal učiteľ zoznam kníh direktívne nariadený, dnes má učiteľ slobodu výberu. Sloboda predstavuje neobmedzenú voľbu titulov, ktoré sa rozhodne učiteľ so žiakmi prečítať. V tomto zmysle sa však zvyšuje zodpovednosť za výber textu. Texty ponúkané detskému čitateľovi musia spĺňať niekoľko kritérií:

- zásadu umeleckej kvality,
- zásadu primeranosti veku,
- zásadu žánrovej pestrosti, dominantnosť literárneho žánru v danom ročníku,
- zásadu primeranej technickej náročnosti,
- zásadu motivačného účinku vo vzťahu k čítaniu kníh, záujem čitateľov.

Okrem problémov pri výbere kvalitného titulu sa učiteľ stretáva aj s problémom dostupnosti nových knižných titulov pre deti (cenové relácie kníh; obmedzené finančné možnosti školy; problémy v distribúcii kníh v knižnej sieti; dostupnosť knihy v knižniciach, v školských knižniciach).

Väčšina súčasných výskumov poukazujú na neutešený stav - na ich nezáujem žiakov o čítanie. Na to, aby sa umelecká literatúra v školskej edukácii stala pre žiakov zaujímavá, je dôležité, aby knihy vstúpili do priestoru triedy, do života detí, aby priestor vymedzený literatúre bol priestorom zážitkov, radosti z nej a vzťahu k nej, žánrovej rôznorodosti.

3 APLIKÁCIA MIMOČÍTANKOVÉHO ČÍTANIA NA 1. STUPNI ZŠ

Mimočítanková literatúra tvorí súčasť vyučovania literárnej výchovy v primárnej edukácii. Prehľbuje a dopĺňa výcvik čítania, vedie žiakov k samostatnému čítaniu kníh, umožňuje deťom postupný rozvoj čitateľského povedomia, pomáha organizovať voľný čas, vedie žiakov k určitým čitateľským a kultúrnym návykom.

Oblasť mimočítankového čítania obsahuje spoločné školské čítanie pre daný ročník a individuálne či spontánne čítanie kníh a detských časopisov. Spoločné mimočítankové čítanie predstavuje súbor kníh, ktoré majú žiaci počas školského roka prečítať. Je dôležité, aby učiteľ vyberal knihy na mimočítankové čítanie, ktoré sú žiakom blízke. Ich výber by mal korešpondovať s vekom, schopnosťami a záujmami žiakov.

3.1 Pravidlá pri výbere a zostavovaní plánu mimočítankového čítania

Výber diel na mimočítankové čítanie je náročnou záležitosťou a závisí len od učiteľa, s akými knihami sa stotožní. Pri výbere vždy treba vychádzať z konkrétnej situácie, od schopností a zručností žiakov, s ktorými pracujeme a zohľadňovať dostupnosť literatúry v okresnej či školskej knižnici.

Metodická poznámka:

Pri výbere vhodných knižných titulov a vypracovaní ročného plánu mimočítankového čítania sa vo svojej praxi riadim určitými pravidlami:

1. Konzultácia so žiakmi je veľmi nápomocná, pretože nám učiteľom pomôže vytvárať určitý obraz obľúbených kníh a umožní nám nazrieť do záujmov žiakov.
2. Plán čítania zostavujem vždy na začiatku školského roka počas rannej komunity, kde žiaci sami navrhujú rôzne knižné tituly. Okrem ich navrhnutých kníh im predkladám širší zoznam vhodnej literatúry, z ktorého si deti výberu podľa mojich odporúčení, možností školskej a našej kabinetnej knižnice a tiež podľa detských záujmov. Snažím sa o prezentáciu nielen novších, ale aj starších titulov kníh od súčasných domácich i svetových autorov.
3. Po vzájomnej dohode si zostavíme plán spoločnej mimočítankovej literatúry. Plán práce môžeme umiestniť na nástenke, aby bol vždy žiakom poruke alebo ho sprostredkovať každému jednotlivo. Naša trieda má plán umiestnený na dverách triedy s tým, že plán čítania dopĺňam po dvoch mesiacoch (Obrázok 1).
4. Je vhodné, aby učiteľ dal žiakom počas školského roka predstaviť aspoň jednu ľubovoľnú knihu. Je to výborná motivácia aj pre slabších žiakov, ktorí sa takýmto spôsobom môžu prejaviť.

Obrázok 1 Plán čítania

Prameň: vlastný archív autora

5. Štátny vzdelávací program odporúča:
V 1. - 2. ročníku : aspoň 2 knihy , v 3. - 4. ročníku: 3 – 4 knihy.
Treba podotknúť, že výber, plán i množstvo prečítaných kníh závisí od zoskupenia žiakov, od ich zvládnutej techniky čítania, od ich čitateľských schopností a zručností.
6. Pri výbere knihy zohráva dôležitú funkciu aj jej formálna stránka - veľkosť písmen, farebnosť, ilustrácie, rozsah textu, záujmy.
7. V 1. a 2. ročníku žiaci radi čítajú o zvieratkách, princeznách. Obľubujú príbehy, v ktorých prevláda humor, čarovné motívy, krátke básne a rytmické verše.
V 3. a 4. ročníku sú to príbehy o prírode, zo života detí, s tajomnou až detektívnou zápletkou, báje, ale obľubujú aj náučnú literatúru a encyklopédie.

Námety odporúčaných knižných titulov

Pri výbere kníh zohľadňujem niekoľko kritérií: umeleckú hodnotu knihy, dominantnosť literárneho žánru v danom ročníku, primeranosť titulu pre danú skupinu čitateľov, záujmy čitateľov. V 1. – 4. tabuľke sú rozvrhnuté námety odporúčaných knižných titulov pre jednotlivé ročníky, ktoré aplikujem v primárnej edukácii.

Tabuľka 1 Mimočítanková literatúra vhodná pre 1. ročník:

Autor	Názov	Poznámky
Nataša Tánska	S dievčiskom sa nehráme	Dobrodružné príbehy dvojčiek Petka a Paľka a ich sestry Lucky plné humoru a šibalstiev. Maľované čítanie, veľké písmená a veselé ilustrácie poskytujú začínajúcim čitateľom potešenie z ľahkého a hravého čítania.
Marta Hollá	Rozprávkový šlabikár	Štyri krásne rozprávky spracované formou šlabikára, do ktorého sa vybrala abeceda na návštevu so zaujímavými úlohami v závere rozprávok.
Jozef Pavlovič Ružena Smatanová	Čítajte s nami	Príbehy zo života detí, vhodné na formovanie empatie a etického cítenia.
Jiří Mavel	Maľované čítanie	Maľované čítanie písané veľkými písmenami určené pre začínajúcich čitateľov.
kolektív autorov	Najkrajšie bájky o zvieratkách	U deti obľúbená zbierka bájok.

Jozef Pavlovič	Z košíčka	Básničky a krátke rozprávočky o zvieratkách plné vtipu a lásky k prírode.
Jana Belašičová	Zvedavé slniečko	Básničky o zvieratkách v prírode i v našom bezprostrednom ľudskom okolí vhodné aj na recitáciu.

Prameň: vlastný návrh

Tabuľka 2 Mimočítanková literatúra vhodná pre 2. ročník:

Autor	Názov	Poznámky
Mária Ďuríčková	Danka a Janka Danka a Janka v rozprávke	Humorné príbehy dvojčiek, ktoré si pomáhajú, ale sa i hašteria a zažívajú krásne chvíle v rozprávke.
Jaroslava Blažková	Ako si mačky kúpili televízor	Humorný príbeh dvoch mačiek, ktoré si kúpili televízor a okrem jeho sledovania nič nerobili. Kniha varuje, aké je nebezpečné stať sa závislým.
Jozef Pavlovič Ružena Smatanová	Čítajte s nami	Príbehy zo života detí, vhodné na formovanie empatie a etického cítenia.
Roman Brat	Čuvi v pralese	Dobrodružný príbeh slovenského čuvača v brazílskom pralese, v ktorom prežíva exotické dobrodružstvá, ale aj silu priateľstva na ceste za svojim pánom Jakubom.
Josef Čapek	Rozprávky o psíčkovi a mačičke	Humorné príbehy psíčka a mačičky, ktoré pobavia zvieracou prirodzenosťou pri rôznych činnostiach.
Gabriela Futová	Dokonalá Klára	Príbeh prváčky Kláry, ktorá si namýšľa, že je dokonalá. Veselé príbehy zo školských lavíc s vtipnými ilustráciami.
Daniel Hevier	Nám sa ešte nechce spať	Magické čaro rozprávok na dobrú noc sprevádzajú vtipné ilustrácie Svetozára Mydla.
Krista Bendová	Ako Jožko Pletko poplietol si všetko	Komické situácie a príbehy malého Jožka Pletka vo veršoch s ilustráciami Petra Cpina.

Jozef Cíger Hronský	Tri múdre kozliatka	Všadebrada, Všadejama a Všadekapusta putujú s deťmi zo Slovenska do Ameriky a s kozliatkovským rozumom si všade poradia.
Gabriela Futová	Rozruch v škole na Kavuličovej ulici	Jednoduchý, humorne ladený príbeh prváčky Moniky a jej dvoch verných priateľov – Andyho a Amora, ktorým ide len o jedno. Nájsť svoju malú kamarátku Moniku.

Prameň: vlastný návrh

Tabuľka 3 Mimočítanková literatúra vhodná pre 3. ročník:

Autor	Názov	Poznámky
Tomáš Janovic	Rozprávkové varechy	Stvárnenie vzťahov v rodine prostredníctvom montáže veršov a krátkych textov so zmyslom pre detskú obrazotvornosť.
Pavol Dobšinský	Trojruža	Slovenské ľudové rozprávky s ilustráciami Ľudovíta Fullu.
Jozef Cíger Hronský	Smelý Zajko Smelý Zajko v Afrike	Odvážny Zajko ide do sveta, zažíva veselé príbehy a šťastný a bohatý sa vracia domov.
Ľudmila Podjavorinská	Už ho vezú	Hravé básničky vhodné na recitáciu.
Roald Dahl	Matilda	Príbeh malého, výnimočne nadaného dievčatka plného napätia, originálnych nápadov a svojrázneho čierneho humoru.
Katarína Kerekesová, Katarína Moláková, Alexandra Salmela	Mimi&Líza	Dve kamarátky, Mimi a Líza na spoločných výpravách do fantázie zisťujú, že náš svet sa dá vidieť rôznymi spôsobmi. Zaznieva tu aj motív potreby tolerancie a inakosti.
Ján Uličiansky	Podivuhodné príbehy siedmich morí	Kniha plná veselých príbehov pre všetkých zvedavcov, na ktorých čakajú odvážne kúsok moreplavcov, objaviteľov i cestovateľov.
Jozef Cíger Hronský	Budkáčik a Dubkáčik	Neuveriteľné zážitky dvoch dobráckych prasiatok, ktoré putujú svetom.

Alžbeta Verešpejová	Neplechy školníčky Agneše	Humoristicko-dobrodružný príbeh extravagantnej školníčky.
Marta Hlušíková	Kde pavúky tkajú cukrovú vatu	Humorom sršiaci rozprávka rozdúcha detskú fantáziu a schopnosť vidieť malé zázraky aj v každodennom živote.
Gabriela Futová	Hľadám lepšiu mamu	Humorný pohľad na problémy detí a k poznávaniu vážnych vzťahových problémov, s ktorými sa stretávajú na ceste k dospelosti.
Lev Nikolajevič Tolstoj	Rozprávky a bájky	Zbierka bájok, každá sa končí ponaučením. Sprostredkovanie základných hodnôt sveta.

Prameň: vlastný návrh

Tabuľka 4 Mimočítanková literatúra vhodná pre 4. ročník:

Autor	Názov	Poznámky
Ján Uličiansky	Alžbeta Negramotná	Prežite spolu s Betkou Bábikovou, prezývanou aj Analfabeta Negramotná, predvianočný príbeh plný svetoznámych knižných postáv.
Peter Karpinský	Ako sme s Ťukt'ukom ťukt'ukovali	Jedného dňa sa spisovateľ spozná s Ťukt'ukom - škriatkom, ktorý má rád pomaranče a riadi sa podľa vlastnej logiky. Humorné príhody, ktoré s ním zažíva mu od základov zmenia život.
Roman Brat	Môj anjel sa vie biť	Oskar je neprestajne terčom šikanovania zo strany dvoch spolužiakov. Situáciu rieši vlastným dôvtipom. Napriek závažnosti témy príbeh je popretkávaný humornými situáciami zo školského prostredia a vyznieva optimisticky.
Roald Dahl	Hastrošovci	Smiešna rodinka Hastrošovcov vystrája humorné kúsiky.
Astrid Lindgrenová	Pipi Dlhá pančucha	Kniha bohatej fantázie o dievčatku s nevšedným výzorom, správaním.

Rudo Moric	Z poľovníckej kapsy	Láskyplné posolstvo uja Bohdana o ochrane prírody ukryté v príhodách z lesného prostredia.
Július Satinský	Rozprávky uja Klobásu	Humorné rozprávanie s množstvom novotvarov.
Mária Jančová	Rozprávky starej matere	Príbehy z mladosti starej mamy, v ktorých dominuje ľudská добрota.
Thomas Brezina	Hľadači pokladov, Nechajte nás žiť a iné	Knihy plné dobrodružstiev, tajomstiev a pátrania, sú obľúbené hlavne u chlapcov.
Peter Karpinský	Sedem dní v pivnici	Tradičný boj dobra a zla v prostredí pivničných kráľovstiev, v ktorom je víťazstvom vyslobodenie rodičov.
Ezop	Ezopove bájky	Riešenie životných situácií prostredníctvom divokých i domácich zvierat a vecí. Bohato ilustrovaná kniha, v ktorej nájdete známe aj menej známe bájky s poučením.
Jaroslava Blažková	Ostrov kapitána Hašašara	Náučná kniha exilovej spisovateľky okorená vtipom, dobrodružnými príbehmi s citlivým pohľadom na svet a do sveta detí upúta aj dnešnú generáciu detských čitateľov.
Luca Novelli	Darwin a ako to bolo s dinosaurami, Einstein a stroje času, Edison, ktorý vymyslel takmer všetko	Myšlienky géniov, v ktorej priblížil životopisy veľkých vedcov a umelcov deťom už od 8 rokov. O ich živote, tvorbe a vynálezoch píše v prvej osobe, pretože je to podľa neho najzábavnejší spôsob, ako sa priblížiť k vede a spoznať veľikánov, ktorí menili dejiny ľudstva.
Mária Ďuríčková	Dunajská kráľovná, Bratislavské povesti	Pútavé povesti a báje z Bratislavy a dunajského prostredia.

Prameň: vlastný návrh

3.2 Časové rozvrhnutie mimočítankového čítania

Mimočítankové čítanie by malo byť prechodom k individuálnemu čítaniu. Aby čítanie plnilo túto funkciu odporúčam kombinovať spoločné čítanie knihy v škole a samostatné čítanie knihy doma. Pri spoločnom čítaní v triede sa snažím vyberať tituly s menším rozsahom alebo humorne ladené texty, básne, ktoré sa deťom čítajú ľahšie.

Vhodné sú pravidelné časové rozvrhnutie čítania mimočítankovej literatúry:

- desať až pätnásť minút 2 - krát týždenne počas rannej komunity,
- jedna hodina v týždni alebo dvojhodinový blok pod názvom **Čítajúci štvrtok**,
- raz mesačne po prečítaní určeného titulu jeden celý deň – **Deň s knihou**.

Metodická poznámka:

Osvedčilo sa mi venovať mimočítankovému čítaniu počas ranných komunít alebo dvojhodinové bloky hodinu raz v týždni pod názvom Čítajúci štvrtok.

Čítanie počas komunít je buď:

- spoločné v kruhu (iba jeden knižný titul), vtedy čítam ja a striedavo žiaci. Myslím si, že výrazné čítanie učiteľa môže byť pre dieťa vzorom, má najmä motivačnú a estetickú funkciu.
- čítanie vo dvojiciach na koberci alebo na svojich miestach.
- individuálne každý sám.

Pri spoločnom čítaní v triede sa snažím vyberať tituly s menším rozsahom alebo humorne ladené texty, básne, ktoré sa deťom ľahšie čítajú.

Výstupom zvyčajne je návšteva knižnice: beseda s pani knihovníčkou na ňou zadaný knižný titul, beseda so spisovateľom, dramatizácia určitej časti textu v knižnici prípadne tvorba projektu.

Čítajúci štvrtok, Deň s knihou

Čítanie kníh odporúčam rozdeliť do troch etáp:

Prvá etapa:

Osvedčilo sa mi v úvode aj výrazné čítanie pútavej ukážky, ktorá má vzbudiť záujem o čítanie. Vybranú knihu žiaci čítajú po častiach doma a v škole. Tak sa môžu všetci žiaci venovať individuálnemu čítaniu doma v časovom intervale jedného týždňa. K častiam čítaným doma zadávam úlohy, ktoré majú žiaci vyriešiť samostatne. Tieto úlohy môžu mať rozličnú náročnosť, aby sme zohľadnili čitateľské schopnosti žiakov a vek žiakov.

Druhá etapa:

V čítajúci štvrtok alebo v dni s knihou skontrolujem splnenie zadaných úloh, uvediem žiakov do čítania nasledujúcej časti textu. Okrem rozvíjania kvalít čitateľského výkonu si žiaci prehlbujú aj literárno-vedné vedomosti. Učíme sa rozoberať, uvažovať a diskutovať o texte, hlavnej myšlienke, o postavách v texte a o ich charaktere.

V tejto etape rozdelím žiakov do skupín. Vhodné sú skupiny 2- 4 členné. V skupine nad 4 členov je vhodné si zvoliť jedného vodcu. Práca v skupine je veľmi náročná. Žiaci sa musia naučiť dodržiavať pravidlá, tolerovať názor iných, aktívne počúvať, navzájom

spolupracovať. Ak dáme na výber deťom, najčastejšie sa vyberú podľa toho, kto je s kým kamarát.

Pri výbere do skupín využívam rôzne spôsoby delenia:

- **náhodne** - pridelením čísla, farby, rozpočítaním a pod. Takto zostavené skupiny sa môžu na začiatku práce prejavovať rozpačito, čo niekedy nemusí vyhovovať.
- **kto je s kým kamarát** - takéto skupiny sa utvoria veľmi rýchlo. Tu musíme počítať s tým, že budú vznikať výhradne chlapčenské alebo dievčenské skupiny.
- **podľa výsledkov žiakov** - napr. rýchli, priemerní, pomalší. Z rovnakých príčin môžeme spojiť do skupín žiakov nespemných až hanblivých. Tento výber nám umožňuje, aby každá skupina pracovala vlastným tempom.
- **zámerné premiešanie** - vytvárame rôznorodé skupiny - pohlavie, vek, povaha, skúsenosti, znalosti.
- **podľa zasadacieho poriadku** - vyberajú sa žiaci sediaci vedľa seba, ale aj tí, ktorí sedia za sebou.

Práca v skupinách je aktívna a dynamická. Každá skupina dostane nejakú úlohu:

- pripraviť výstavku kníh daného autora,
- pripraviť anketu v škole na tému: Čo vedia žiaci o dielach autora, o spisovateľovi,
- s diferencovane zadelenými úlohami, kde žiaci charakterizujú postavy, hodnotia ich konanie, porovnávajú s vlastnými, vyjadrujú svoje postoje,
- pripraviť a urobiť dialogizáciu, dramatizáciu,
- ilustrovať text, pracovať s osnovou,
- vypracovať pracovné listy, kvízy,
- tvoriť projekty.

Po zhodnotení práce žiakov vymedzím časť textu na domáce čítanie a zadám úlohu, ktorú majú žiaci vyriešiť. Správne vyriešenie úlohy bude dokladom o prečítaní danej časti.

Tretia etapa:

Je zameraná na zhrnutie a zovšeobecnenie čitateľských skúseností a zážitkov. V tretej etape žiaci preukazujú schopnosť orientovať sa:

- v obsahu knihy a v literárnych postavách, postavy môžu charakterizovať písomne, verbálne i formou pantomímy,
- môžu predvádzať dramatizáciu niektorej časti textu,
- tvoriť reklamu na knihu, v ktorej prezentujú kvality knihy,
- zorganizovať vernisáž ilustrácií, ktoré nakreslili v priebehu druhej etapy práce s knihou,
- pozvať na besedu spisovateľa alebo ilustrátora; môže prebiehať aj vo forme kvízu o knihe či spisovateľovi alebo formou BURZY vytvorených pracovných listov.

Existuje veľa možností, ako systematizovať získané vedomosti, prehľbiť a dopĺňať vycvik čítania a vytvárať si pri tom estetický vzťah k čítaniu a k literatúre.

Tabuľka 5 Plán mimočítankového čítania 3. ročník

	Spoločné čítanie	Individuálne čítanie
IX.	<p>Vypracovanie plánu mimočítankového čítania</p> <p>Roald Dahl : Matilda</p> <p>Výstup: Beseda o knihe</p>	<p>Časopis Fifík</p>
X.	<p>Tomáš Janovic: Drevený tato a jeho rozprávkové varechy</p> <p>Výstup : Projekt Galéria spisovateľ'ov: Tomáš Janovic</p>	<p>Ján Uličiansky: Podivuhodné príbehy siedmich morí</p> <p>Výstup: Projekt – Kráľovná Regínu (Príloha 1)</p> <p>Čitateľ'ský denník</p>
XI.	<p>Časopis Fifík</p>	<p>Alžbeta Verešpejová: Neplechy školníčky Agneše</p> <p>Gabriela Futová: Hľadáam lepšiu mamu</p> <p>/ Rozdelenie na dve skupiny, výmena po prečítaní/ Výstup: Pracovný list (Príloha 2)</p>
XII.	<p>Výstup: Burza pracovných listov Vymeň, ale aj urob!</p> <p>Dialogizácia, dramatizácia, príprava scenára Vianočné vinše, pranostiky, zvyky, tradície</p> <p>Výstup: Vianočná besiedka „Zvyky a tradície“</p>	<p>Alžbeta Verešpejová: Neplechy školníčky Agneše</p> <p>Gabriela Futová: Hľadáam lepšiu mamu</p> <p>Výstup: Pracovný list</p> <p>Časopis Fifík</p>
I.	<p>Časopis Fifík</p> <p>Výstup: Kvíz o knihe; Kvíz o spisovateľ'ovi Čitateľ'ský denník</p>	<p>Jozef Cíger Hronský: Smelý Zajko</p>
II.	<p>Cestovateľ'ský kufrík putuje /motivácia/</p> <p>Pavol Dobšinský: Trojruža</p>	<p>Cestovateľ'ský kufrík – Jozef Cíger Hronský: Smelý Zajko v Afrike</p> <p>Výstup: Cestovateľ'ský denník</p>

	<p>Výstup: Projekt - Rozprávka a jej znaky</p> <p>Návšteva knižnice – Čítame s Osmijankom</p>	<p>Časopis Fifík</p> <p>Katarína Kerekesová, Katarína Moláková, Alexandra Salmela: Mimi&Líza / Jarné prázdniny/</p>
III.	<p>Marec – Mesiac knihy</p> <p>Návšteva knižnice – Čítame s Osmijankom</p> <p>Týždeň hlasného čítania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prezentácia „Moja kniha“ - Veľkí čítajú malým - Zober knihu a čítaj <p>Návšteva knižnice</p>	<p>Katarína Kerekesová, Katarína Moláková, Alexandra Salmela: Mimi&Líza</p> <p>Výstup: Čitateľský denník</p> <p>Moja kniha – vlastný výber knihy</p>
IV.	<p>Noc s Andersenom</p> <p>Návšteva knižnice – Čítame s Osmijankom</p> <p>Výstup: Záložku do knihy, na ktorej bude stručný obsah deja.</p>	<p>Marta Hlušíková : Kde pavúky tkajú cukrovú vatu</p> <p>Časopis Fifík</p>
V.	<p>Návšteva knižnice – Čítame s Osmijankom</p> <p>Lev Nikolajevič Tolstoj: Rozprávky a bájky</p> <p>Výstup: Dramatizácia bájky</p>	<p>Jozef Cíger Hronský: Budkáčik a Dubkáčik</p> <p>Výstup: Čitateľský denník</p>
VI.	<p>Ľudmila Podjavorinská: Už ho vezú</p> <p>Výstup: Beseda o knihe</p>	<p>Časopis Fifík</p>

Prameň: vlastný návrh

3. 3 Formy a metódy práce s knihou

Učiteľ pri práci s mimočítankovou literatúrou môže využiť rôzne metódy a formy:

- rozhovor o zaujímavom momente z prečítaného textu,
- hlasné čítanie najlepších čitateľov,
- reprodukcia prečítaného textu,
- polhodiny tichého čítania,
- dramatizácia prečítaného textu,
- čitateľské denníky kníh,
- tematické knižky – leporelá vytvorené z výtvarných prác k dielu,

- výstavky kníh – knižné kútiky,
- návšteva knižnice, cyklické návštevy knižnice,
- beseda so spisovateľom, ilustrátorom...,
- tvorba pracovných listov, výmena vytvorených listov prostredníctvom burzy,
- cestovateľský denník,
- prezentácia projektu.

Okrem aktivít sa počas roka v mesiaci marec realizuje na našej škole Projekt: Týždeň hlasného čítania, v ktorom sa uskutočňujú nasledujúce aktivity :

- Polož všetko a čítaj, číta celá škola – naraz v určitý deň a určitý vymedzený čas – aj školníci a tak...,
- veľkí čítajú menším,
- tvorba maľovaného čítania starším mladším / podľa prečítaného textu/,
- čítame predškólakom,
- vytváranie zaujímavého obalu na knihu – tvorba, čo najpútavejšej obálky ku knihe.

V rámci Slovenskej republiky je to:

- čitateľská súťaž Čítame s Osmijankom (Obrázok 2), kde žiaci a učitelia riešia úlohy podľa hracieho plánu,
- Noc s Andersenom, dobrodružná noc strávená v knižnici plnej kníh.

Obrázok 2 Čítame s Osmijankom

Prameň : vlastný archív autora

Čitateľské dielne

Veľmi zaujímavé sú pre žiakov čitateľské dielne. Na základe mojich skúseností som si vyšpecifikovala štyri typy čitateľských dielní:

1. Žiaci čítajú tú istú knihu od jedného autora.
2. Každý žiak číta inú knihu z toho istého žánru.
3. Každý žiak číta inú knihu od toho istého spisovateľa.
4. Žiaci priamo na hodine čítajú v skupinách ten istý úryvok.

Metodická poznámka: V praxi najčastejšie využívam 1. a 4. typ čitateľských dielní. Žiaci majú v stanovenom termíne prečítať tú istú kapitolu, počet strán alebo knihu. Je

dobré, keď má učiteľ k dispozícii knihy pre všetkých žiakov - spoločná návšteva knižnice, školská alebo kabinetná knižnica, aby predišiel výhovorkám, že knihu nemohli zohnať. Keď majú žiaci prečítanú určenú kapitolu, danú knihu, alebo prípadne počet strán, prideliť žiakom v časovom predstihu pred čitateľskou dielňou individuálne úlohy, úlohy v dvojiciach alebo úlohy v skupinách. V priebehu týždňa si žiaci buď doma alebo v škole jednotlivé úlohy pripravujú, aby vedeli ďalej pracovať kreatívne. Môžu to byť nasledujúce typy úloh:

Individuálne úlohy:

- vymyslieť iný záver a nadpis,
- napísať list hlavnej postave,
- porozprávať, ktorou postavou z knihy by si chcel byť a prečo,
- napísať stručný obsah knihy,
- opis postavy,
- vytvoriť pracovný list k prečítanej knihe,
- zostaviť osnovu k príbehu, ku knihe,
- zostaviť obrázkovú osnovu vybranej knihy,
- vypracovať učiteľom vytvorený pracovný list,
- nakresliť ilustráciu,
- vyhľadať informácie o spisovateľovi.

Úlohy pre dvojice:

- pripraviť si rozhovor „redaktora“ so „spisovateľom“ o prečítanej knihe,
- pripraviť 10 otázok pre spolužiakov, ktoré budú vychádzať z deja knihy,
- pripraviť krížovku alebo osemsmierovku, v ktorej budú ukryté nejaké informácie z knihy,
- vytvoriť projekt.

Úlohy pre skupiny:

- pripraviť reklamu formou scény na prečítanú knihu,
- pripraviť reklamný plagát na predaj knihy do kníhkupectva,
- pripraviť dramatizáciu, v ktorej znázorníte najdôležitejšiu udalosť z deja,
- nakresliť vlastný návrh obálky na knihu,
- navrhnúť záložku do knihy, na ktorej bude stručný obsah deja,
- vytvoriť projekt na zadanú tému (Obrázok 3) .

Obrázok 3 Tvorba projektov

Prameň: vlastný archív autora

Úlohy pre skupiny:

- pripraviť reklamu formou scény na prečítanú knihu,
- pripraviť reklamný plagát na predaj knihy do kníhkupectva,
- pripraviť dramatizáciu, v ktorej znázorníte najdôležitejšiu udalosť z deja,
- nakresliť vlastný návrh obálky na knihu,
- navrhnuť záložku do knihy, na ktorej bude stručný obsah deja,
- vytvoriť projekt na zadanú tému (Obrázok 3).

Je veľmi výhodné, keď sa tento typ čitateľskej dielne uskutoční v dvojhodinovom bloku, aby sa všetci žiaci mohli prezentovať s tým, čo si pripravili buď doma alebo v škole.

3. 4 Praktické námety čitateľských dielní

Čitateľská dielňa - Tvorba literárneho projektu

Ročník: tretí

Téma: Znaky rozprávky v knihe Pavla Dobšinského: Trojruža

Ciele:

Kognitívny: Oboznamovať sa s pojmom rozprávka. Poznať a pomenovať charakteristické znaky rozprávky. Naučiť sa rozpoznávať základné znaky rozprávky z textu. Rozvíjať čítanie s porozumením na všetkých úrovniach. Na základe prečítania orientovať sa v texte. Aplikovať získané vedomosti v praxi.

Afektívny: Spolupracovať v skupine, vedieť sa dohodnúť. Akceptovať a tolerovať iný názor. Pokúsiť sa verejne vystupovať a prezentovať. Vzbudiť u žiakov záujem o literatúru. Rozvíjať estetické schopnosti, zručnosti a estetické cítenie.

Psychomotorický: Pracovať s textom. Porozumieť a zorientovať sa v zadaných úlohách. Triediť známe pojmy. Vytvoriť literárny projekt na zadanú rozprávku. Vytvoriť vlastný text na základe dodržiavania stanoveného slohového útvaru. Venovať pozornosť precvičovaniu komunikačných a jazykových zručností. Upevňovať prvky aktívneho počúvania.

Forma práce: frontálna práca, práca v dvojiciach

Metódy: rozhovor, práca s textom, akrostich, literárny projekt, rotujúci kolotoč

Pomôcky: kniha Pavla Dobšinského Trojruža, výkres, písacie potreby, dataprojektor

POSTUP

Prvá etapa čitateľskej dielne bola realizovaná počas ranných komunít. Žiaci individuálne čítali šesť klasických ľudových rozprávok: Trojruža, Veterný kráľ, Soľ nad zlato, Janko Hraško, O troch grošoch a Zlatá podkova, zlaté pero a zlatý vlas svojim vlastným tempom a podľa svojich čitateľských zručností a schopností (Obrázok 4). Mali stanovený časový interval - dva týždne. Žiaci okrem čítania plnili aj individuálnu úlohu všímať si základné znaky rozprávky, ktoré si osvojili na hodine literárnej výchovy.

Obrázok 4 Ranná komunita

Prameň: vlastný archív autora

Prvá etapa čitateľskej dielne bola realizovaná počas ranných komunit. Žiaci individuálne čítali šesť klasických ľudových rozprávok: Trojruža, Veterný kráľ, Sol' nad zlato, Janko Hraško, O troch grošoch a Zlatá podkova, zlaté pero a zlatý vlas svojim vlastným tempom a podľa svojich čitateľských zručností a schopností (Obrázok 4). Mali stanovený časový interval - dva týždne. Žiaci okrem čítania plnili aj individuálnu úlohu všímať si základné znaky rozprávky, ktoré si osvojili na hodine literárnej výchovy.

Druhá a tretia etapa sa realizovala v dvojhodinovom bloku za sebou : slovenský jazyk a literárna výchova - výtvarná výchova.

Evokácia

Akrostich :

Na tabuli je napísané slovo **ROZPRÁVKA** čítané zhora nadol. Na každé písmeno tohto slova vymýšľajú žiaci skupinu slov alebo vetu. Po dohode zapíše daný žiak asociáciu na tabuľu.

Rozprávočka čarovná
Otvára nám obe očka
Zlatovláske
Popoluške i
Ruženke Šípkovej
nÁm sa ale páčia všetky
V tej
Knižočke
Ankinej.

Prameň: detská práca

Uvedomenie

Žiakom premietneme prezentáciu v programe PowerPoint na tému: Z rozprávky do rozprávky. Žiaci diskutujú o rozprávke, o jej delení, o jej charakteristických znakoch, o zberateľoch ľudových rozprávok ako bol Pavol Dobšinský, Božena Němcová či bratia Grimmovci. Rozprávajú, ktorá rozprávka sa im páči, ktorá nie, ktorou rozprávkovou bytost'ou by po šibnutí prútika chceli byť a prečo.

Po prezentácii a zopakovaní si čo sú rozprávky, učiteľ rozdelí žiakov do šiestich skupín, keďže rozprávok je šesť. Úlohou skupín je znova prečítať už pridelenú rozprávku, počas čítania vyhladávať charakteristické znaky rozprávky a zapisovať ich do literárneho

projektu s tým, že sa pridriavajú bodov na tabuli. Okrem toho dotvárajú literárny projekt ilustráciou (Príloha 1).

Reflexia

Zhodnotenie vyučovacej hodiny. Prezentácia literárnych projektov jednotlivých rozprávok skupinami pred triedou. Prezentácia prác na triednej nástenke.

Metodická poznámka: Cieľom čitateľskej dielne bolo prečítať knihu Pavla Dobšinského Trojruža počas ranných komunít v časovom intervale - dva týždne. Po prečítaní knihy boli rozprávky pridelené skupinám. Úlohou bolo znova prečítať určenú rozprávku, zorientovať sa v texte knihy, vyhľadať nosné informácie o rozprávke, analyzovať znaky rozprávok, učiť sa vyjadriť svoj názor a rozvíjať svoje kritické myslenie. Napísať a nakresliť vlastný projekt po stránke estetickú a pravopisnú. Pri dostatku času napísať stručný obsah rozprávky metódou rotujúci kolotoč.

Je dôležité, aby mali žiaci knihu, zadaný text dočítaný. Pri realizácii čitateľských dielní má rozhodujúcu úlohu aj zvolenie vhodného prostredia (na koberci v triede, priestory školskej knižnice alebo okresnej knižnice, školské átrium), kde vytvoríme vhodnú atmosféru (aromatická lampa, relaxačná hudba, môžeme uvariť deťom čaj...).

Pri tvorbe literárneho projektu som zvolila dvojhodinový vyučovací blok, s ktorým mám vynikajúce skúsenosti, to znamená, že máme hneď po sebe dve vyučovacie hodiny, čím získame viac priestoru na prácu s textom a rôzne aktivity.

V úvodnej časti bola realizovaná aktivita Akrostich. Ústredným pojmom bolo slovo ROZPRÁVKA, kde na začiatkové písmená žiaci vymýšľali slovné asociácie. Túto aktivitu majú žiaci v mojej triede radi, o čom svedčil aj ich aktívny prístup. V tejto fáze by sme mohli zvoliť aj ako motiváciu metódy tvorivého písania: brainstorming, clustering prípadne cinquain.

V druhej časti po powerpointovej prezentácii žiaci pracovali v skupinách, kde vytvárali literárne projekty zamerané na znaky rozprávok. Pri tvorbe projektov je dôležité oboznámiť žiakov s požiadavkami na literárny projekt. Zároveň treba deti pri tvorbe projektov aj usmerňovať, keďže sa jedná o žiakov 1. stupňa.

Literárny projekt musí spĺňa určité kritéria:

1. formálna stránka - čitateľné a prehľadné písmo, farebnosť a celková úprava, vlastnoručne kreslený alebo lepený obrázok, meno autora diela a názov diela, meno autora literárneho projektu, trieda

2. obsahová stránka - téma príbeh, citáty z príbehu, hlavné postavy, krátky obsah

S tvorbou projektov vo svojej triede začínam už v 1. ročníku. Snažím sa projekty nezadávať ako domácu úlohu, ale tvoriť ich počas vyučovania rôznymi zaujímavými aktivitami. Pri tvorbe projektu vyzdvihujem vzájomnú diskusiu v skupinách. Žiaci pekne prijímali názory svojich spolužiakov. V závere hodiny žiaci svoje projekty prezentovali.

Druhú úlohu napísať krátky obsah zvládli len niektoré skupiny. Využili metódu tvorivého písania rotujúci kolotoč. Žiaci mali napísať stručný obsah rozprávky, tak že mali nadviazať na myšlienku svojho spolužiaka. Teda museli vetu prečítať a pokračovať v písaní. Nedostatky sa vyskytli pri formulácii viet, museli sa vyvarovať opakovaniu

slov, využívať pri vyjadrovaní synonymá a vystríhať sa používaniu tzv. slovných barličiek (a potom, a keď, vlastne, takže).

Tento typ čitateľskej dielne využívam hlavne pri takých žiakoch, ktorí z akýchkoľvek dôvodov doma odmietajú čítať. Namiesto knihy môžeme využiť aj prácu s časopisom. Kniha je nahradená časopisom, prípadne sa môže vynechať aj čítanie celej knihy. Žiaci dostanú pracovať len so zadaným textom z knihy.

II. variant: Čitateľská dielňa - Tvorba literárneho projektu

Ročník: tretí

Téma: Tomáš Janovic

Ciele:

Kognitívny: Oboznamovať sa s pojmami spisovateľ, próza a prozaik. Poznať život a tvorbu Tomáša Janovica. Rozvíjať čítanie s porozumením na všetkých úrovniach. Na základe prečítania orientovať sa v texte. Aplikovať získané vedomosti v praxi.

Afektívny:

Spolupracovať v skupine, vedieť sa dohodnúť. Akceptovať a tolerovať iný názor. Pokúsiť sa verejne vystupovať a prezentovať. Vzbudiť u žiakov záujem o literatúru. Rozvíjať estetické schopnosti, zručnosti a estetické cítenie.

Psychomotorický:

Pracovať s textom. Porozumieť a zorientovať sa v zadaných úlohách. Triediť známe pojmy. Vytvoriť literárny projekt Tomáš Janovic do galérie spisovateľov. Venovať pozornosť precvičovaniu komunikačných a jazykových zručností. Upevňovať prvky aktívneho počúvania.

Forma práce: práca v skupine

Metódy: rozhovor, práca s textom, literárny projekt,

Pomôcky: Čítanka pre 3. ročník ZŠ, internet, výkres, písacie potreby

POSTUP

Prvá etapa čitateľskej dielne bola realizovaná v mesiaci október počas ranných komúní. Žiaci v dvojiciach čítali knihu od Tomáša Janovica: Drevený tato a jeho rozprávkové varechy. Čítanie knihy nadväzovalo na prácu s textom od Ľubici Kepštovej Tomáš Janovic v učebnici. Žiaci okrem čítania plnili aj individuálnu úlohu - nájsť na internete informácie o živote a tvorbe Tomáša Janovica, pričom podmienkou bolo použiť aj čítanku.

Druhá a tretia etapa sa realizovala v dvojhodinovom bloku za sebou : slovenský jazyk a literárna výchova - výtvarná výchova v dni s knihou. V tejto časti bolo dôležité **rozdelenie rolí** pri tvorbe projektu :

1. Literárny vedec (charakterizuje tvorbu spisovateľa) pracuje aj s internetom alebo encyklopédiami.
2. Pisár (zapisuje získané informácie...).
3. Kreslič (kreslí, vyfarbuje, lepí,...).
4. Pomocník spisovateľa (vyhľadáva zaujímavé ukážky z jeho tvorby).

Projekt musel spĺňať určité kritéria po formálnej a obsahovej stránke. V závere bloku skupiny svoje projekty prezentovali a boli vystavené v našej Galérii spisovateľov (Obrázok 5).

Obrázok 5 Galéria spisovateľov

Prameň : vlastný archív autora

Čitateľská dielňa - Čitateľský denník

Ročník: tretí

Téma: Jozef Cíger Hronský – Smelý Zajko

Ciele:

Kognitívny: Prečítať si vybranú knihu z okresnej knižnice. Oboznamovať sa s pojmami spisovateľ, ilustrátor, ilustrácia a próza. Poznať život a tvorbu Jozefa Cígera Hronského. Rozvíjať čítanie s porozumením na všetkých úrovniach, zamerať sa na opis postavy. Aplikovať získané vedomosti v praxi.

Afektívny: Vzbudiť u žiakov záujem o literatúru. Rozvíjať estetické schopnosti, zručnosti a estetické cítenie.

Psychomotorický: Pracovať s textom. Porozumieť a zorientovať sa v zadaných úlohách. Vypracovať kvíz o knihe o spisovateľovi. Vytvoriť vlastný text na základe dodržiavania stanoveného slohového útvaru. Vytvoriť ilustráciu k danej knihe.

Forma práce: frontálna práca, individuálna práca

Metódy: rozhovor, práca s textom, s informáciami, kvíz

Pomôcky: kniha Jozef Cíger Hronský: Smelý Zajko, čitateľský denník, dataprojektor, písacie potreby

POSTUP

Čitateľská dielňa bola realizovaná v kombinácii spoločného a individuálneho čítania. Mimočítankové čítanie bolo rozdelené na štyri časti – štyri čítajúce štvrtky. Žiaci počas týždňa doma čítali určený počet strán svojim vlastným tempom a podľa svojich čitateľských zručností a schopností. Žiaci okrem čítania plnili aj individuálne úlohy zadávané učiteľom.

Individuálne úlohy:

1. napíš informácie o spisovateľovi a ilustrátorovi,
2. priprav 10 otázok pre spolužiakov, ktoré budú vychádzať z deja knihy,
3. nakresli ilustráciu,
4. napíš stručný obsah knihy.

Druhá a tretia etapa sa realizovala počas čítajúcich štvrtkov a celý deň s knihou, kde žiaci pracovali v svojich čitateľských denníkoch. V závere žiaci vypracovávali kvíz o knihe a o spisovateľovi (Príloha 5).

Metodická poznámka: Čitateľský denník patrí k tradičným formám práce s literárnym dielom. Žiak v ňom uvádza: názov diela, meno spisovateľa, ilustrátora, vydavateľstvo, rok vydania, hlavné postavy, vedľajšie postavy, ústredná myšlienka, obsah diela, prípadne zaujímavé myšlienky, osnovu či charakteristiku hlavných postáv alebo nakresliť ilustráciu. Dôležité je osobné vyjadrenie žiaka ku knihe: Čo mi čítanie tejto knihy dalo? Čo ma zaujalo? Čo sa mi nepáčilo? Ktorú časť v texte by som zmenil/la?

Cieľom čitateľského denníka nie je vypracovať čo najpodrobnejší obsah, ale práve naopak naučiť **vyjadrovať sa v skratke, čo najstručnejšie**.

So zavádzaním čitateľského denníka začínam už v druhom polroku 1. ročníka. Tento spôsob práce majú žiaci veľmi, sú tvoriví, nápadiť. Je zaujímavé sledovať akými zmenami denníky žiakov prešli: písmo, ilustrácie, úprava, úhladnosť, farebnosť, písanie obsahu ... (Obrázok 6).

Obrázok 6 Čitateľský denník

Prameň: vlastný archív autora

Čitateľská dielňa - Cestovateľský kufrík

Ročník: tretí

Téma: Jozef Ciger Hronský – Smelý Zajko v Afrike

Ciele:

Kognitívny: Prečítať si vybranú knihu - kapitolu zo školskej knižnice. Rozvíjať čítanie s porozumením na všetkých úrovniach. Aplikovať získané vedomosti v praxi.

Afektívny: Akceptovať a tolerovať iný názor. Pokúsiť sa verejne vystupovať a prezentovať. Vzbudiť u žiakov záujem o literatúru. Rozvíjať estetické schopnosti, zručnosti a estetické cítenie.

Psychomotorický: Pracovať s textom. Porozumieť a zorientovať sa v zadaných úlohách. Vytvoriť vlastný text na základe dodržiavania stanoveného slohového útvaru. Vytvoriť ilustráciu k danej kapitole. Venovať pozornosť precvičovaniu komunikačných a jazykových zručností. Upevňovať prvky aktívneho počúvania.

Forma práce: individuálna práca

Metódy: rozhovor, práca s textom

Pomôcky: kniha Jozef Cíger Hronský: Smelý Zajko v Afrike, cestovateľský denník výkres, písacie potreby,

POSTUP

Pri aktivite cestovateľský kufrík ide o individuálne čítanie. Výber autora a knihy závisí od učiteľa. Titul musí obsahovať aspoň toľko kapitol, koľko je žiakov v triede. Na začiatku je potrebné vytvoriť cestovateľský kufrík a žiakmi vymyslené symboly – známky, ktoré žiaci lepia na kufrík. Znamky si veľmi potrebné, kufor predsa prechádza colnou kontrolou – cestuje. Colník rovná sa učiteľ. Pečiatkuje, podpisuje.

Princíp cestovateľského denníka (Obrázok 7):

- Kufrík cestuje od jedného cestovateľa k druhému cestovateľovi.
- Cestovateľský kufrík obsahuje knihu cestovateľa a cestovateľský denník.
- Žiaci nečítajú celú knihu, len určenú kapitolu.
- Nečítajú v škole, ale doma.
- Majú na to stanovený časový interval.
- Po prečítaní zadanej kapitoly žiaci napíšu názov kapitoly a stručný obsah zadanej kapitoly do cestovateľského denníka.
- Obsah dotvorí ilustráciou.
- Po vypracovaní úlohy kufrík cestuje naspäť do školy.
- V škole kufrík prechádza colnou kontrolou. Colník pečiatkuje známku žiaka a pridáva aj svoj podpis.
- Kufrík hľadá ďalšieho cestovateľa. Pre veľký záujem dokonca rôznym odpočítavaním.
- A zas cestujeme. Dočítania milí čitatelia!

Metodická poznámka: Tento spôsob čítania vedie žiakov k vysokému stupňu aktivity, tvorivosti a nápaditosti. Aj tí, ktorí neradi čítajú, chcú čítať. Jeho vysoký stupeň motivácie žiaci dokazujú tým, že kufrík prinesú už na druhý deň. Tí ďalší to dokazujú otázkami „ Kto bude ďalší cestovať? Pani učiteľka, už budete rozpočítavať? Matko už doniesol, budem mať dnes kufrík ja?“ V závere čitateľskej dielne žiaci sedia na koberci v kruhu. V prostriedku sa nachádza kufrík, v ktorom je cestovateľský denník. Smelý Zajko docestoval a každý žiak prečíta svoj napísaný obsah. Konečne sa všetci dozvieme ako to všetko začalo a skončilo. V závere zazvoní zvonček a cestovateľskému putovania je koniec. Na tejto aktivite vidieť ako chcú deti čítať. Otázky typu: „ A teraz si to už môžem celé prečítať? Požičiate mi pani učiteľka knihu? A ktorú knihu budeme čítať?“ sú dôkazom vysokej aktivity žiakov.

Obrázok 7 Cestovateľský kufrík

Prameň: vlastný archív autora

ZÁVER

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti je základom pre celoživotné vzdelávanie a ovplyvňuje úspešnosť v celom ďalšom vzdelávacom procese. Nie je dôležité len zvládnutie samotnej techniky čítania, ale dôležité je aj rozumové spracovanie informácií a ich praktické využitie v bežnej realite. Čitateľskej gramotnosti je v súčasnosti venované čoraz viac pozornosti. Čítanie je nepochybne jednou zo zručností potrebných pre každodenný život v spoločnosti. Jeho správne osvojenie tvorí základ vzdelania a podnecuje jedinca k ďalšiemu poznaniu. Väčšina súčasných výskumov poukazujú na neutešený stav, na výrazné problémy žiakov s porozumením čítaného a na ich nezáujem o čítanie.

Tému som si zvolila z dôvodu jej aktuálnosti. V priebehu svojej praxe sa často stretávam s tým, že žiaci majú problémy pri práci s textom, nevedia, čím sa text zaoberá, nedokážu formulovať hlavnú myšlienku. Práca s textom sa stáva problémom ako u detí, mladých, tak aj dospelých. Narastá počet žiakov, ktorí nemajú rozvinuté čitateľské kompetencie potrebné pre fungovanie v modernej spoločnosti. Je na nás učiteľoch aké metódy, formy práce či aktivity zvolíme, aby sme v žiakoch prebudili záujem o čítanie kníh, časopisov a viedli ich k čítaniu s porozumením.

Práca uvádza konkrétne návrhy organizácie a realizácie mimočítankového čítania na 1. stupni základnej školy. Predstavuje čitateľské dielne, ktoré efektívnejšie stimulujú čitateľskú gramotnosť žiakov v primárnej edukácii. Myslím si, že mimočítankové čítanie je cestou - prechodom k individuálnemu čítaniu, zobrať si sám pre seba knihu, časopis a čítať. Ak dieťa objaví čaro vlastného čítania, jednoducho si nato zvykne a kniha sa stane jeho prostriedkom na odbúranie nudy a prázdnoty.

Dúfam, že moja práca bude pomôckou či návodom pre prácu ďalších učiteľov a zároveň im zjednoduší prácu s mimočítankovým čítaním v edukačnom procese.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. LIPTÁKOVÁ, L. 2011. Integrovaná didaktika slovenského jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie. 1. Vydanie. Prešovská univerzita, Prešov. Pedagogická fakulta. 2011. ISBN: 978-80-555-0462-9
2. OBERT, V. 2009. Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa. Aspekt. Bratislava. 2009.

Internetové zdroje

3. BELÁKOVÁ, M. 2007. Čo čítať so žiakmi na 2. stupni ZŠ. Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o. www.raabe.sk/p/612/co-citat-so-ziakmi-na-2-stupni-zs
4. MANCOVÁ, M., ŠTEFEKOVÁ, K. 2011. Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra – príloha ISCED 1. Štátny pedagogický ústav. Bratislava. 2011. [cit. 20.1.2015]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_isced1.pdf
5. MANCOVÁ, M., ŠTEFEKOVÁ, K. 2011. Štátny vzdelávací program. Slovenský jazyk a literatúra – príloha ISCED 1. Štátny pedagogický ústav. Bratislava. 2011. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_isced1.pdf

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Kráľovná Regina

Príloha 2 Pracovný list

Príloha 3 Čitateľská dielňa – Tvorba literárneho projektu

Príloha 4 Čitateľská dielňa – Jozef Cíger Hronský

Príloha 5 Kvíz - Smelý Zajko

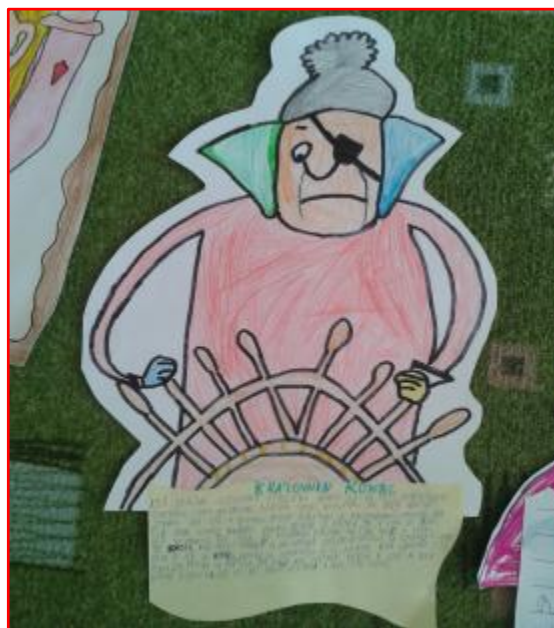
Príloha 1 Kráľovná Regina

Žiacke práce, III. D

Aká bola Kráľovná Regina?, Želka III.D

Kráľovnin koniec, Janík III.D

Príloha 3 Čitateľská dielňa – Tvorba literárneho projektu

Tvorba projektu

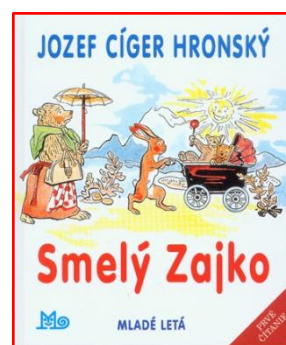
Prezentácia projektov

Jozef Cíger Hronský

Meno: _____

Narodil sa 23.2.1896 vo Zvolene. Jozef Cíger používal počas svojho života aj umelecké meno Hronský. Toto meno si odvodil od rieky Hron, ktorá preteká cez jeho rodné mesto. Skončil učiteľský ústav. Pôsobil v Senohrade, Krupine, potom v Kremnici. Rok 1927 ho na celý život spojil s Maticou slovenskou, lebo sa stal jej tajomníkom a potom správcom. Kúpil vynikajúce tlačiarenské stroje zo Švajčiarska a vybudoval v Martine celý tlačirenský komplex. Keď bol za vojny nedostatok olova, poprosil učiteľov a žiakov, ktorí milovali detský časopis Slniečko, aby olovo zbierali a posielali do Martina, lebo v tlačirni chýbalo. Takto, aj zásluhou malých čitateľov sa Slniečko zachránilo. Žiaľ Hronský musel po vojne ujsť zo Slovenska do Ríma a odtiaľ do Argentíny, kde založil

Zahraničnú Maticu slovenskú. Jozef Cíger Hronský napísal krásne knižky pre slovenské deti. Jeho novela Sokoliar Tomáš o stredovekom sokoliarstve bola aj sfilmovaná. Pre deti napísal knižky Smelý Zajko, Smelý Zajko v Afrike, Budkáčik a Dubkáčik.

Jozef Cíger Hronský zomrel 13.6.1960 v Lujane (Argentína).

Odpovedaj celými vetami.

1. Prečo si dal Jozef Cíger umelecké meno Hronský?

2. Ako získaval počas vojny olovo na tlačenie časopisu Slniečko?

3. Ako sa volá dielo o sokoliarstve od Jozefa Cígera Hronského, ktoré bolo sfilmované?

4. Aké knižky napísal pre deti?

5. V ktorej krajine sa Jozef Cíger Hronský narodil? V ktorej krajine umrel?

6. Pred koľkými rokmi umrel Jozef Cíger Hronský?

Príloha 5 Kvíz - Smelý Zajko

1. Na akom dopravnom prostriedku cestoval Zajko do sveta?
2. U koho slúžil Zajko v lese, keď doňho spadol?
3. Aké ročné obdobie bolo, keď Zajko v horách utiekol pred lyžiarmi ako veľká guľa?
4. Čo dostal Zajko na jarmoku od predavača trpaslíkov a to mu potom zachránilo život pred psami a vystrašilo zbojníkov?
5. Kam Zajko schoval poklad po vyplašených zbojníkoch?
6. Ján Nitka bolo meno človeka, ktorý Zajka v meste vyparádil. Akého bol remesla tento človek?
7. Pole akej zeleniny kúpil Zajko od pána Šaláta a mohli sa na ňom zajace dosýta napásť?
8. Nakresli dopravný prostriedok, na ktorom Zajko prišiel domov zo sveta k rodičom.
9. Koho si Zajko priviezol so sebou zo sveta a kúpil jej klobúk so stuhou?
10. Čo bolo na záver knihy? Veľký zvonec alebo ...?

